

הלבות דעתות

סימן כו

הלבות אונאת דברים וניבת דעת

א. המצער איש ישראל עובר بلا תשעה שנאמר (ויקרא כה, יז) לא תונו איש את עמיתו. הונאה זו לשון צער (^א) כגון שאומר לישראל דברים שיצרו ויכאיבווה והמתנה ריגיש הצער והכאב (^ב). וגדולה אונאת דברים ממן, שבאונאת ממון, יכול להסביר הצער והכאב, ועוד שהוא צער בגופו ולא במנונו. והצוק להשם יתברך מצערו מאונאת דברים נוענה מיד. ולפי שאונאת דברים נתון לב, יכול המ安娜 לטעון שלא נתקונית לרעה, נאמר בה ויראת מלאקין, שכל דבר שמஸור לב נאמרה בו ויראת. (^ג)

ב. צריך ליזהר ביותר (^ד) באונאת אשתו שלא לצערה בדברים, לפי שהאהה רכה בטבע, ועל צער מועט היא בוכה, והשם יתברך מOPSIS על הדמעות, ושערי דמעה לא ננעלו. (^ה) ומזה נלמד מה נואלו אותן המצערים ילדים, או שילד גדול מאנה הקטן, וכל שכן אם מכחו וגורם לו שיבכה.

ג. הנכנס לחנות לא ישאל בכמה אתה רוצה ליתן חפץ זה והוא אינו רוצה לקנותו, (ואם רוצה לדעת המחריר ואני רוצה לקנות עכשין, יש לו לומר בפירוש, "אני קונה עכשו ורך אבקש לדעת המחריר") היה אחד מבקש לקנות לא אמר לו לך אצל פלוני והוא יודע שאין לו למכורו אם היה חבריו בעל תשובה לא אמר לו זכור מעשיך הראשונים. אם באו יסורים על חבריו לא אמר לו בדרך שאמרו חבריו איוב

ש"אין בו כח לעוזר מהם" וע"כ חל איסור אונאת דברים ודוק היטב, ועפ"ז כתביי בפנים בעזהשיות.

ג. רמ"ס זיל הל' מכירה פ' י"ד הל' י"ח חוי"מ סימן רכח מב"מ נת.

ד. לשון הקצש"ע סימן סג' ס' א' מחוי"מ רכח, ג' וסמ"ע זיל שם, ויש לי מקום עיון דלאורה שערי דמעה היינו דמעות של תפלה, אבל זה דמעות של צער, ובאמת בוגרואה איתא שם ג"כ שערי אונאה לא ננעלו, ומפרשי זיל שם והר"י זיל בשעת מבחן דקאי על הצוק מאונאת דברים, ומ"מ דברי הש"ע והסמ"ע זיל מבחן מדרבי הגמ', דמיירי בדמעות מהמת צער האשה, וצ"ל דמעות צער הן דומות לדמעות של תפלה, בששנים מרגיש צער וצריך עוזר, והשיות עוזרו וכור לדבר ותעל שועתם אל האלקים מן העברודה עיין שם בפרק הרוב ספרנו זיל.

ה. לשון הקצש"ע ס' סג הל' א' מחוי"מ רכח ס"ג.

א. ר"י זיל שע"ת שער ג' אות כד' ויש לעין טoba על צער שאינו מאנה ממש, רק גורם צער, אם הוא בכלל לאו, וכן משמע קצת שם דידימה אונאת דברים לעניין יתום ואלמנה. וצ"ע. ועכ"פ בכלל איסור עשה ד"זאהבת", דמאי דעלך שני לחברך לא תעכיד, בודאי לא נפקא.

ב. לשון החינוך זיל מצוח שליח' בדברים שיכאיבווה ויצערו והן בו כח להעוזר מהם. נראה ביאור הדברים, דהמאנה אומר בדברים המצערים ומחייבים, והמתנה אין לו כח לענות עד כדי להפיג כח הצער והמכאות, שאם יכול לענותו בקלות שאין בו צער ומכוון כלל, אין כאן אונאת דברים, ואולי המアナה עובד באיסור של רצח לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, שריצה והתכוין לעשותו איסור, אבל אונאת דברים ממש אין כאן, אבל כל כל שמרגיש המתנה צער, נמצא שכח ה"מכאיוב ומצער" היה יותר מכחו לענות, נמצא דהיא חסר במתנה כח להעוזר, ובשיעור שחשר בו כח לענות הוא הוא השיעור

הלבות דעתות

צד

לאיוב הלא יראתך כסלתך, זכר נא מי הוא נקי אבד (איוב ד' ו'), (כלומר מפני שהחטא מגיע לך עונש). אם שאלו מאתו דבר חכמה לא יאמר למי שאינו יודע אותה חכמה מה תשיב בדבר הזה. וכן כל כיווץ בדברים אלו שהם צער הלב⁽¹⁾.

ד. כאשר יושבים חבריהם בצדתו, מצוי שמקנתרים ועוקצים אחד את השני, ולפעמים נהנים מן העקיצות ומתכבדים אחד בקהלון חברו. יש זהה משום אונאת דברים ועוד עונות⁽²⁾. ואין יותר זהה בפורים. (ז) ואם עבר ועשה כן חייב לבקש מחלוקת

ה. המבזה חברו בבית הכנסת עלול לגרום למחלוקת וקטטה. ועוד שיש בזה זלזול בכבוד השכינה. וכך שמבזה חברו בפני תלמיד חכם נחשב אפיקורס כן בפני ספר תורה. ויש ליזהר בזה ביותר. (ט)

ו. והנה הפרטים רבים הэн, ואי אפשר לפירותם כולם, ועל האדם תמיד ליזהר, כגון להקטין חידושים תורה של אחר, או להזכיר דבר רע שעשה הוא או אחרים במקום שיגרום צער. ולפעמים הניגון של הדברים או הצורות פנים של אדם גורמים צער, כללו של דבר, כל דבר הגורם צער לחברו הררי זה אונאת דברים. (ט)

ז. לפעמים יש לילדים מנהג רע שאם יש להם ריב עם אחר, וקוראה אסון לשני, תיכף

אומרים לו "מגיע לך" וכיווץ זהה. כל זה הכל אסור תורה.

ח. מי שיש לו כינוי לגנאי, אף על פי שהוא רגיל באותו כינוי ואני ואני מתבייש בו, מכל מקום אם זה כוונתו לחייב איסור לקרותו כינוי זה משום אונאת דברים. (ט) ואמרו

חכמים שהרגיל זהה הוא מלאו שאין להם חלק לעולם הבא.^(ל)

ט. וכמה גדול המכשול בעונותינו הרבים שבני אדם קוראים זה לזה "טיפש" ושרар

כינויים שאין להעלותם על הכתב. וכן הילדים נכשלים בזה בעונותינו הרבים,

וחכמים ההורים להרגיל הילדים ולהנכם בקדושה כדי שלא יכשלו באיסורי תורה. (ט)

י. ככל גדול, אסור לצער אדם מישראל בין בדיבור ובין במעשה, ואפילו בצער קל.

(ט) ויש לאדם ליזהר ביותר שלא לצער חברו, כגון לעשות דבר מואס לפני חברו, שזה גורם צער לאדם הרגיש לזה כגון הרק בחפני חברו והורג כינה בפני חברו ונמאס בה, וכן כל כיווץ זהה. (ט) ויש כל מיני צער יום, כגון העוקף תור של חברו בחנות או בבנק, או המעשן סיגריות במקום אנשים מעשנים ואינם רוצחים בה, וזה נכנס לפעמים גם כן בכלל מזיק, כגון עיטה ברשות חברו או ברשות הרבנים,

ט. שם בקונטרוס בשם מא"ב קנא ס"ק ב' ע"ש.

י. חינוך ז"ל שם ויועין ספר על אונאת דברים
באנגליה של רוכז זילג פלייסקין שליט"א האריך
הרבה בפרט פרטיהם המועלים מאור.

כ. קצש"ע שם מחו"מ שם סעיף ה.

ל. רמב"ם זיל הל' תשובה פ' ג' הל' יד.

מ. אור"ח ס' שמג.

ג. ר"ץ זיל שע"ת שער ג' אות כד.

ס. חגיגה ה.

ו. שם סעיף ד.

ז. הרבה אפרדים ביליצר שליט"א מירושלים ליקט בקונטרוס דברים השכיחים באונאת דברים וגהנת דעתה.

ח. יעוזן או"ח תרצה' מא"ב ס"ק י' ויד' ונראה לחلك בין היוזק ממון לצער הנפש, שי"ל שזה בכלל ענן אסור, וגם קרוב לומר שאין שיק שמחה בזה כלל, עיין רמב"ם זיל הל' י"ט פ' ו' הל' י"ח וכ'.

הלכות דעתות

צח

יעירין הלכות שכנים. או חיטוט באף לפניו מי שרגיש לזה, (ט) וכן צריך ליזהר שלא לעורר חבריו הישן, וכן שלא לעשות רעש המונע אחר משינתו. (ט') אבל מותר להעיר חבריו כדי שיקיים מצהו. (ט")

יא. אין איסור אונאת דברים אלא בעמיהך דהינו עם שאתך בתורה ובמצוות. וכבר כתבנו בהלכות לשון הרע (סימן יא' סעיף יז') דבזמן זהה שרבו החפשיים בעוניותינו הרבים יש להם דין של קודם תוכחה לחומרא, ולכן הם שייכים בכלל דיני בין אדם לחבריו כגון אונאה ולשון הרע וכל כיוצא בזו.

יב. נראה לי דאפשר לעכו"ם שאין נהוג בו איסור אונאת דברים, מכל מקום אין לצערו חנם, דזה בכלל דברי שלום של התורה לנוהג בשלום עם כל הבריות ולא להקניתן ולצערן חנם, ונראה עוד שהזה נכלל במצבות עשה של ולהלכת בדרכיו, שמצוויים אלו לרכת בדרכי השם יתרבק. והרי כתוב (תהלים קמה ט) טוב ה' לכל רוחמי על כל מעשיו. (ק)

יג. אף שאיסור גניבת דעת שורשו בחובי האדם להנהיג עצמו על פי מדרת האמת ולהרחיק עצמו משקר, (ט') מכל מקום כללנו אותו פה, משום דדומה עניינו לעניין אונאת דברים. (ט")

יד. אסור לגנוב דעת הבריות (פירוש, לרמות בדברים, אף על פי שאין בו חסרון ממון) אפילו דעת נכרי. וכך אסור למוכר לוبشر נכילה בחזקת שחוטה. אם מוכר אייזה דבר שיש בו מום, אף על פי שהדבר שווה כמו שהוא מוכרו, מכל מקום צריך להודיע להלוקח את המום, (ט") היה נותן לו מתנה, אין בו משום גניבת דעת שלא היה לו לחשב שאין בזה מום, שהרי מקבל מתנה הוא. ואם היה באופן שהמקבל יכול לסמוד שאין בה מום, וכיוצא בזה, יש בה משום גניבת דעת. (ט") ונראה דבנובע מהתנה ליד יש להקפיד שלא ליתנו באופן שיוכל לדמות שהוא סוג אחר ממה שנוטן לו. (ט")

טו. כל שמראה לחברו שעושה דבר בשביבו ואינו אמת, אסור משום גניבת דעת. כיצד, לא ירבה לבקש מחבירו שיאכל אצלו יודע שלא יאכל. לא ניתן לו

היה להיות בפנים מאירות לכל, שנתרמו לו יתברך מה שכתוב טוב ה' לכל.
ר. ר מב' זיל פ' ב' מדרעת הל' ו' שע"ת שער ז' אות קפ"ד.
ש. וכן הוא בחומר סימן רכח' שוב מצאי בפירוש הספרינו בפרשת בהר שסובר שגניבת דעת כלל בלבד ואונאת דברים.
ת. לשון קצש"ע ס' ס"ג סעיף ד' מהו"מ רכ"ח ו'.
א. עיין תוס' חולין צד: בשיטת ר' ר' זיל וכן הובא בראש' זיל וברשב"א זיל בשם, וע"ע ק"י סימן כו'.
ב. עיין ק"י שם.

ע. קוונטרס הנ"ל.
פ. שם בשם פתחי חושן פ' טו' אות ג'.
צ. שם בשם קצש"ע סי' קמג' ס"ד.
ק. יעוז רמב"ם זיל סוף הלכות מלכים גם עניין פסוק זה כלל במצבות דרכי שלום, ע"ג דמדובר בידי שם ידינו תקיפה נוכל להרגו כמכיר בהל' עכו"ם פ' י' הל' ו'. וע"ע לקמן הלכות מדרות סימן לב' מראה מקום אותן פ'. ואע"ג דאיתא ברמא זיל דמי שאינו ירא השם מותר להונותו נלע"ד פשוט דהינו לאיזה צורך, אבל בחום, מרדה רעה היא, ולא מצאו במנגagi ובוחתינו זיל מדור לדור להונות איש, אלא, אדרבא, מנגאג

הלבות דעתות

צט

מתנה כשהוא יודע שלא יוכל. הרי שהיה צריך לפתח בקבוק של יין משוכת, ובא אצלו אורח, לא יראה כאילו פותח בשביilo, אלא יודיעuno שבשביל סיבה פלונית אני פותח אותו. והוא תמיד פיו ולבו שווין. וינהג בشفת אמת ורוח נכוון (שהיא פיו ולבו שווים) ולב טהור מכל عمل והוות (פירוש, לפעמים כל מה שאומר הוא אמת, אלא שסיבת דיבורו הוא להטעות הזולת ולרמותו, הרי הלב אינו טהור מעמל והוות). (ט)

ט. כל זה אם הוא אומר שעושה בשביilo, אמן אם אין המעשה מתפרש מעצמו שעושה בשביilo, אמן אם אין המעשה מתפרש כן מעצמו, שיש להآخر לחושב שלא נעשו בשביilo, והוא מטעה עצמו, אין צורך להודיעו. כיצד, פגע חברו בדרך. והוא סביר שיצא לקרהתו לבדו, אין צורך להודיעו שלא יצאתי לקרהתך, אלא לסייע אחרת יצאתי. (ט)

יז. היה המעשה מתפרש מעצמו שעושה בשביilo, והוא באמת עורשה בשביilo, אמן. עשושו גם בשביil סיבה אחרת, אין צורך להודיעו שיש כאן גם סיבה אחרת. וכדייאתא בגמרה דעתו בא לבקר ר' יהודה, ורב יהודה פתח חבית יין לכבודו. ובאמת היה החבית עומד לימכר לחנוני, והיה צורך בכל אופן לפותחו, מכל מקום, לאחר שגם אם לא היה מכור לחנוני היה ר' יהודה פותחו לכבוד האורחים הגדול הזה שהוא חביב לו מאוד, אין צורך להודיעו שהחנית גם מכור לחנוני. (ט) אמן אם ר' יהודה לא ידע שעולהiba, והיכף נשכננס עולא לדלת היה ר' יהודה פותח החבית, והוא נראה שפותח לכבודו עולא, אף על פי שאם באמת היה יודע שעולהiba בא היה פותחו לכבודו, מכל מקום לאחר שזה לא היה במחשבתו כלל, חייב להודיעו בשביil סיבה אחרתفتحו. (ט)

יח. ויש ענייני גניבת דעת שכחים מאד בזמנינו. (ט) כגון סוחר שעושה הנחות לכלל הציבור, ואומר למכירו בשביil אני עושה במיעדר הנחתה. שכל שמחזיק לו חמירו טוביה בחנים הרי זה בכלל גניבת דעת. (ט) וכן הרבה תעמולות של אנשי פרסומת או פוליטיקאים ננכדים בכלל זה. חוץ מסתם איסורי שקר והבטחה לשוא. וכן האומר המלצתי عليك לפני פלוני ולא עשה. וכן גבאי צדקה האוספים למטרה אחת אסור להם לומר שאוספים למטרה אחרת, וכן אם אומר שאוסף בשביilizia ישיבה או מוסד ולוקח לעצמו רוב הכספי שאוסף.

יט. העתקת מבחנים הוא בכלל גניבת דעת, ואסור אפילו אם יגנורו דעת גוי. ואם יקבל טובת הנאה של ממון הרי גניבה בידו. וכן המקובל תעודה אקדמאית על ידי העתקת מבחנים יתכן לעבור על איסור גניבה בקבלת שכר על ידי תעודה זאת. (ט)

. ווע"ע תוס' שם עמוד ב' ד"ה והא.

. ג. היוצא מדברי התוס' שם.

. ד. בקונטרס הנ"ל.

. ח. רשי"י חולין צד.

. ט. שם בקונטרס בשם מרן בעל אגרות משה זללה"ה

. ח. חולין צד. לתירוץ בתרא, ואין נראה שחלקו בזה

. ג. ח"מ רכח' סעיף ו' ומש"כ לא ירצה לבקש הוא

. ע"פ הסמ"ע ז"ל שם ס"ק ח'. ומש"כ וינהג

. בשפת אמת וכור היא רמכ"ם ז"ל דעת פ' ב' הל'

. ר'.

. ד. ח"מ שם.

הלוות דעת

ק

כ. אסור לביש אדם מישראל שנאמר לא תשא עליו חטא (ויקרא יט' יז'). רצה לומר שאפלו בשעת התוכחה, שמכורה שמצווע מדבריו, מכל מקום אסור לבישו, וכל שכן שלא בשעת התוכחה, (^ו)adam מצטרו עד כדי כך שמתביש עובר גם בלאו זה. ואם בישו ברבים עד שהלבין פניו אין לו חלק לעולם הבא. ויש אומרים דוקא ברגיל לעשות כן אין לו חלק לעולם הבא, ומכל מקום אישורו חמור עד מאד. ויש אומרים דהוא בכלל אבך רציחה שדינו ביהרג ואל יענור. (^כ)

כא. וכיון שכן חייב אדם להזהר מאד שלא לביש את חברו בין קטן ובין גדול. ולא יקרא אותו בשם שהוא בוש, ולא יספר לפניו דבר שהוא בוש ממנה. (^ל) בעונותינו הרבים יש שנכשלים בהזהר כשייש חברה שמדוברים זה עם זה, ולפעמים אחדعروשה צחוק מחבירו, או פולט מפיו איזו מלה, והאחר מתביש בהזהר. ולפעמים אחד אומר דבר שטוח, ואחרים מסתכלים בו בשחוק, והוא מתביש ביותר. (^מ) וכן יש שמזוללים בילדים לפני אחרים, כל אלו בכלל אישורו חמור זה. כב. כל האיסורים האלו הם בסתם איש ישראל. אבל בגר ישנים כמה וכמה לאוים נוספים ולכן הוא חמור יותר.

כב. והמצער אלמנה או יתום או שאר אומלל (^ו)עונשו מיתה בידי שמים, ואפלו בתנועה קלה ובצער משה. (^ס) ומה נואלו אלו שמצערים ומעיקים וצוחקים על האימללים שעוברים על אישוריהם חמורים.

כד. לשון הרמב"ם זיל פ' ר' מהל' דעתת הלכה י': "חייב אדם להזהר ביתומים ואלמנות מפני שנפשן שפה למאוד ורוחם נמוכה, אף על פי שהן בעלי ממון, אפילו אלמנתו של מלך ויתומו מוזהרין אנו עליהם, שנאמר כל אלמנה ויתום לא תענון (שמות כב' כא'). והיאך נהגין עמהן. לא ידבר אליהם אלא רכות. ולא ינהוג בהן אלא מנוג כבוד. ולא יכאי גופם בעבודה ולכם בדברים קשים. ויחוס על ממונם יותר מממון עצמו. כל המקניתן או מכעיסן או הכאב להם או רדה בהן או אבד ממונן הרי זה עובר ללא תעשה, וכל שכן המכחה אותם או מקלין. ולאחר זה, אף על פי שאין לו קין עליון, הרי עונשו מפורש בתורה וחורה אפי וחרגתית אתכם בחורב (שם כב' כא'). ברית כרת להן מי שאמר והיה העולם שכל זמן שהם צועקים מחמס הם נענים שנאמר כי אם צעק יצעק אליו שמוע אשמע צעקתו (שם כב' כא'). במה דברים אמרוים בזמן שעינה ארותן לצורך עצמו. אבל עינה אותם הרב כדי ללמדן תורה או אלמנות או להוליכן בדרך ישרה הרי זה מותר. ואף על פי כן לא ינהוג בהן מנהג כל אחד אלא יעשה

ל. רמב"ם דעתת פ' ז הל' ח'.

ו. ח"ח פתיחה לאוין יד' ע"ש.

כ. שע"ת שער ג' אות קלט-קמא. ומש"כ ד"א דוקא

מ. קונטוס הנ"ל.
ג. רשי' חומש עה"פ כל אלמנה ויתום (שמות כב'
כא').

ברגיל בה, הוא שיטת הרמב"ם זיל פ' ג' מהל'

תשובה הל' יד'. ומש"כ לגביו יהרג ואל יענור
בלשון י"א, לכל זה הוא חידוש רבינו יונה זיל,
ואינו מכורה לשאר פוסקים סוברים כן, וצריך
ערין.

ס. שם בחומש ומש"כ אפילו בתנועה קלה אבות
דר' ג' פרק ד'.

הלוות דעת

קא

לهم הפרש וינהלם בנהת ובוחמים גדולים וככבוד שנאמר כי ה' יריב ربם (משל כי כב'). אחד יתומ מאב אחד יתומ מאם. ועד אימת נקרים יתומים לעניין זה, עד שלא יהיו צריכים לאדם גדול להסמק עליו ולאמן ולהתפל בהן אלא יהיה עושה כל צרכי עצמו לעצמו כשר כל הגודלים. עכ"ל. ואם אלמנה עובדת אצל בעל הבית וגורמת הייזק, והוא צריך לשלהה מעובדתה שזה יגרום לה עצר, יש לו לעשות שאלת חכם היאך להתנגן בזו. וכן כל כיווץ בזו שאלה שלמנה ויתומים גורמים הייזק יעשה שאלת חכם.

כח. התירו חז"ל להרב להכלים את התלמיד כדי לזרזו בלימודו. ובבלבד שיתקינו התנאים בזו, אבל אם לא נתקינו התנאים, אסור לו להכלים או לביש או להונות בדברים, דין חילוק בין תלמיד לכל אדם בישראל, ואם הכלים או ביש או הונה בדברים הרי זה עובר באיסורים חמורים אל.

כו. ואלו הן התנאים:

א. שיהא ניכר לרבי שהם מתרשלין בדברי תורה ומתעללים בזו. אבל אם הטעם שאיןם מבינים הוא מפני שהוא לא הסביר העניין היטב, או העניין בעצם קשה, או שכח ההבנה של התלמידים הוא חלש, ואינם יכולים להבין, אסור. (ובכלל זה אם היום יש לתלמיד כאב ראש או חוללה קצת או סיבה אחרת קשה לו להתרցז) ואם יש ספק להרב אם זה מחמת עצלה, אסור. דלא הותר אלא אם כן ניכר לרבי שהוא מחמת עצלה.

ב. שהענין עצמו הוא חשוב מאד לתלמידים לקלות, וכגון שזה נוגע להם ללימוד תורה או ליראת שמים או לחינוך מדות או ללימוד אומנות שהוא מצוה, וכדומה, אבל לצורך לימוד בعلמא, אסור.

ג. והאחרון, והעיקר, שיצא מזה תועלת, דהיינו שיבינו שהדבר לרווחתם ויתחזקו על ידה. אבל בדרך כלל כהיום הכלמת התלמיד גורם לريحוקו מהתורה ויראת שמים חס ושלום, היפך כל תועלת. והמבחן צריך להכיר היטב היטב את חניכו ולשקל היטב הדברים. ורק המבחן לדעת שהכלמה הוא עין רציחה, ואם התירוחו חז"ל לצורך הלימוד, הרי זה עין שהותר לרופא להזיק לחוללה בניתוח קשה כדי לרפאותו. שהכל מבינים שם הרופא אינו מומחה, ויבצע ניחוח, הרי הוא רוץ ממש, ואסור לרופא לבצע הניתוח עד שהיא מומחה וידע שמסתבר מאד שעיל ידי הניתוח יבריא החוללה, וכן הדבר במבחן, שמאוד צריך ליזהר שלא יצאו מפיו מילים שיש בהם אבק רציחה עד שהיא מומחה וידע שבתלמיד זה מלים אלו יהיו לרווחת ולא להיפך חס ושלום.(ע)

מוכח בסוף דבריו שככל תועלת האימה מן הרוב הוא שילמדו ממנו "מהרה", דהיינו דכל המדבר פה שברור שהוא זה לרווחת. וע"ש דמכוארadam הסיבה שלא הבינו הוא מפני עומק המושג וקוצר המשיג, וופשוט דכל שכן מפני שהרב לא הסביר

ע. עיין ומכ"ס הל' תלמוד תורה פ' ד' הל' ה', ומכואר משם דרך אם "ニיכר" לרבי שהם מתרשלים בלימודם חייב לרוגוז עליין ולהכלימן "כדי לחדרן", ומכואר דבריהם "ニיכר" לרוב ולא ספק, וביעין "כדי לחדרן" שיצא מזה תועלת, וכן

קב

הלכות דעתות

כז. הבא ליטול עצה מחייב חייב ליעץ לו עצה ההוגנת לו, וכל מה שהיה הוא עצמו עושה, כן חייב ליעץ לחברו, אבל המיעץ עצה רעה לחברו, ובפירושו אם העצה היא טובה במקצת אבל אינה העצה הכי טובה לו, ומיעץ לו כן כדי להכשיל חברו או להרוויח לעצמו, עובר משום לפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט' יד) ונאמר ארור משגה עור בדרך (דברים כד' יח'). ואם יאמר אני נתכווני לטובתו, לכך נאמר ויראת מלאוקין, שהשם יתברך מבחין אם באמת כוונתו היתה לטובה הבא ליטול עצה או לא. ואם בא לחברו ליטול ממנה עצה, ורואה שעיל ידי שיתן לו עצה ההוגנת הוא בעצמו יפסיד, אז תלוי זהה, אם יכול להוציאו ולומר לו זאת העצה הכי טובה לך, אך בדרך הזה יש הפסד לך, ונא אל תפסידני, יעשה כן. ואם איןנו יכול לעשות כן, יסלק עצמו מליעצטו, אך ככל אופין אסור לו ליעצטו עצה שאינה לטובתו, ואם כוונת הבא ליטול עצה לרעה, אז מצוה לרמותו כדי להכשילו.(פ)

כח. המקל את חברו בשם ית' או בכינוי הכל לשון חייב מליקות, ובעוננותינו הרבים יש שאינם נזהרים בזה ואומרים בלשון לעז. ועובדים בזה על לאו של תורה. וכן אסור לקלל בלי שם ובלא כינוי או לקלל קללה הבאה מכל ברכה כגון שאומר אל יהיה פלוני ברוך לה' וכדומה, ומכל מקום בזה אינו חייב מליקות.(צ)

סימן כו

דיני מצוח לדון את חברו לכף זכות

א. מצות עשה מן התורה לדון את חברו לכף זכות שנאמר בצדק תשפט עמידך (ויקרא יט' טו). כיצד, אם ראה ירא שמים עושה דבר שקרוב מאוד שהוא דבר עבירה מכל מקום אסור לדונו לכף חוב, אלא חייב לחפש עליו זכות ולדונו לכף זכות. ואם עבר וחדרו, על זה אמרו חכמים החושד בכשרים לוכה בגופו.(ט)

ב. היה איש בינוינו, שבדרך כלל נזהר מן החטא, ולפעמים נכשל בו, אם הדבר ספק השkol חייב להטות הספק ולדונו לכף זכות. אבל אם כף חוב מכריע הרבה,

דווקא לצורך כיווץ בזה שהוא מצוח.
פ. תור'כ על הפסק לפניו עור, רמב"ם הל' רוצח פ' יב' הל' יד', מסילת ישראל פרק יא.

צ. קצש"ע ר' ג'.

א. עיין ח"ח בפתחה עשין סעיף ג', ובשלו הרע כלל ג' סעיף ז' ובכמ"ח שם ושם. ונתבארו כל מקורות הדרינט האלו (ומש"כ ואם עבר וחדרו הוא מלשון הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה אבות פרק א' משנה ו'). וע"ע ק"י סימן כג'.

היטב) אסור להכלימן, וממילא יש בזה אייסור חמור דהלבנת פנים, והנה עליה ברעתיה דرك לצורך תלמוד תורה הותה, אך גדול אחד שליט"א אמר לי דכל שהוא לטובתם, מותה. אמן על כרך צרך לומר דהני מייל' דבריהם שם תועלת ברור כתורה ויראת שמיים ומדות טובות וכן אומנות, אבל אם יודע אומנות אחת, מבואר בಗמרא מכות (ח:) אסור לאב להכotta בנו ללימודו אומנות שנייה, וזה לגבי הคำמה, ולכן